

LÆRERVEILEDNING

BØNN OG BÆREKRAFT

Et tverreligiøst undervisningsopplegg,
inspirert av Håpets Katedral

INNLEDNING

Dette undervisningsopplegget har sin bakgrunn i og inspirasjon fra det interreligiøse kunstprosjektet Håpets Katedral. Det knytter an til både overordna del og læreplanen i KRLE i det nye læreplanverket, Fagfornyelsen (2020). Undervisningsopplegget legger til rette for mangfoldskompetanse gjennom bevisstgjøring rundt egne holdninger og synspunkter i møte med ulike religiøse standpunkt. Dette er læring som kan få betydning for ungdomsskoleelevene selv og for samfunnet de er en del av. Ønsket er at utforskning på dette feltet vil bidra til kunnskap, refleksjon og bevisstgjøring knyttet til at:

- ▶ Alle mennesker er avhengige av naturen
- ▶ Det finnes behov og verdier som går på tvers av kultur, religion og livssyn
- ▶ Verdier, tekster og tradisjoner i ulike religioner og livssyn motiverer mennesker til å ta vare på naturen
- ▶ Bønn/meditasjon kan være en sterk drivkraft i menneskers liv
- ▶ Mennesker fra alle religioner og livssyn trengs i samarbeidet om bærekraftsmålene

HÅPETS KATEDRAL

Håpets Katedral handler om å forvandle vondt til godt og vise at det skapes håp når vi samarbeider. Prosjektet er åpent for alle, og er et møtested mellom mennesker på tvers av alder, nasjonalitet og tro. Havet binder oss mennesker sammen. Det skal katedralen også gjøre.

I tråd med visjonene for Håpets Katedral, ønsker vi å løfte fram religionenes positive potensiale i samarbeidet som kreves for å nå FN's bærekraftsmål. Troslivet, enten det handler om fordypning i tradisjoner og visdom, fellesskap, ritualer, bønn eller meditasjon, gir mange mennesker håp, motivasjon og verdibasert engasjement.

GENERELT OM OPPLEGGET

Undervisningsopplegget bygges rundt filmklipp hvor mennesker med ulik tro reflekterer rundt temaene bønn/meditasjon og natur/bærekraft, med utgangspunkt i egen erfaring. Opplegget består av to filmer som tar for seg hvert av de to temaene. Sammen med tilhørende lærerveiledning gir dette muligheter for å arbeide med fordypning i temaene og religionene som representeres hver for seg, eller til å fokusere likheter og ulikheter gjennom sammenligning. Undervisningsopplegget søker ikke først og fremst å presentere religioner objektivt, men heller å gi et autentisk innenfra-perspektiv. Filmene gir innblikk i levd religion. Mennesker med samme tro kan praktisere ganske ulikt, avhengig av kontekst. Det kan ha å gjøre med kultur, trosfrihet, tolkning og personlig overbevisning. Menneskene i filmene representerer kun seg selv, men sier også mye som alle som deler deres religion kan kjenne seg igjen i.

Lærerveiledningen viser til kompetansemål i KRLE etter 10. trinn. Filmer og oppgaver kan også brukes i religionsfaget i videregående skole.

HVEM ER VI?

Gruppen som har utviklet opplegget består av representanter fra:

Håpets katedral

<https://hapetskatedral.no/om-prosjektet>

Dialogforum Østfold

<https://dialogforumostfold.no/index.php/om-oss>

Borg Bispedømmeråd,

<https://kirken.no/nn-NO/bispedommer/borg-bispedomme/>

IKO – Kirkelig pedagogisk senter

<https://iko.no/om-iko>

iko

DEN NORSKE KIRKE

Borg bispedømmeråd

**DIALOGFORUM
ØSTFOLD**

FORSLAG TIL OPPGAVER:

I det følgende vil vi gi noen forslag til oppgaver og refleksjonsspørsmål du som lærer kan bruke eller la deg inspirere av.

FORANKRING I LÆREPLANEN:

Overordnet del

Overordnet del sier at «Alle deltakere i skolefelleskapet må utvikle bevissthet om både minoritets- og majoritetsperspektiver og skape rom for samarbeid, dialog og meningsbrytning.» s. 8

Om bærekraft sier overordnet del blant annet: «Bærekraftig utvikling handler om å verne om livet på jorda og å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov. En bærekraftig utvikling bygger på forståelsen av sammenhengen mellom sosiale, økonomiske og miljømessige forhold. Menneskehetens levesett og ressursbruk har konsekvenser lokalt, regionalt og globalt.» s. 14

KRLE: kompetansemål etter 10. trinn:

Aktuelle kompetansemål til «Bønn»:

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- ▶ Utforske og presentere sentrale trekk ved kristendom og andre religions- og livssynstradisjoner og deres utbredelse i dag
- ▶ Bruke og drøfte fagbegreper om religioner og livssyn
- ▶ Utforske andres perspektiv og håndtere uenighet og meningsbrytning
- ▶ sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn
- ▶ Reflektere over eksistensielle spørsmål knyttet til det å vokse opp og leve i et mangfoldig og globalt samfunn

Aktuelle kompetansemål til «Natur»

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- ▶ Utforske og presentere sentrale trekk ved kristendom og andre religions- og livssynstradisjoner og deres utbredelse i dag
- ▶ Bruke og drøfte fagbegreper om religioner og livssyn
- ▶ Utforske andres perspektiv og håndtere uenighet og meningsbrytning
- ▶ Reflektere over eksistensielle spørsmål knyttet til det å vokse opp og leve i et mangfoldig og globalt samfunn
- ▶ sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn
- ▶ Identifisere og drøfte aktuelle etiske problemstillinger knyttet til menneskerettigheter, bærekraft og fattigdom

Kjerneelementer i KRLE:

Fra kjerneelementene kan følgende relevante punkter trekkes fram:

- ▶ «Faget skal gi kunnskap om og forståelse for kristendom og andre religioner og livssyn lokalt, nasjonalt og globalt og på individ-, gruppe- og tradisjonsnivå».
- ▶ «Elevene skal bli kjent med mangfoldet av religioner og livssyn, og med de ulike tradisjonenes indre mangfold».
- ▶ «Deres [elevenes] forståelse av religioner og livssyn utdypes og utfordres gjennom analyse av og kritisk refleksjon over kilder, normer og definisjonsmakt».
- ▶ «Faget skal gi elevene mulighet til å utvikle egne synspunkter og holdninger i møte med andre gjennom innenfra- og utenfra-perspektiver og gjennom dialog og refleksjon over likheter og forskjeller».
- ▶ «Faget skal bidra til at elevene utvikler mangfoldskompetanse. Samiske perspektiver inngår».

Tverrfaglige temaer:

Fra de tverrfaglige temaene kan følgende relevante punkter trekkes fram:

- ▶ «KRLE bidrar til å styrke elevenes evne til å håndtere utfordrende spørsmål og være åpne for andres synspunkter i et mangfoldig samfunn».
- ▶ «I KRLE handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene skal utforske eksistensielle spørsmål og delta i etisk refleksjon over naturen og menneskets plass i den. Dette innebærer at elevene kan reflektere over hvordan menneske, miljø og samfunn påvirker hverandre, og over hvordan de kan ta ansvarlige valg».

Ordliste:

Oppfordre elevene til å bruke faguttrykk. Her er en liste over faguttrykk som brukes i filmene:

Bønn, liturgisk, messe, offertjeneste, mitsvat, velsignelse, synagoge, tempel, lovsang, forbønn, kontemplativ, meditere/meditasjon, rabbiner, shabbat, alter, Tu Bishvat, Mosebøkene, seider, hellig, transe, Pave, tilbe, panteist, midrash, helligdag, nestekjærlighet, Koran, nattverd, Fadervår, Ik Onkar, kaste, muslim, sikh, Allah, interreligøsitet.

TIPS TIL ULIKE OPPGAVER: GRUPPEOPPGAVE: ORDFORKLARINGER

Ta for dere ordlisten og velg ut ord dere trenger en god forklaring på før dere går i gang med andre gruppeoppgaver eller individuelle oppgaver. La elevene få ansvar for å definere ulike ord og uttrykk og legge forklaringene inn i en felles ordliste for klassen, for eksempel på et felles sted online eller på en plakate i klasserommet. Snakk om kildebekreftelse og samarbeid om å kvalitetssikre definisjonene dere kommer fram til.

Forslag til 2 timers opplegg til filmen «Ulike religioner om bønn»

Film: Ulike religioner om bønn

Tidsbruk: 2 skoletimer.

Aktivitet: Filmvisning og samtale

Gjennomføring:

Assosiasjonsøvelse

Skriv «BØNN» i sentrum av tavla/whiteboard, og be elevene dele sine assosiasjoner til ordet slik at dere kan lage et assosiasjonskart. Elevene kan eventuelt jobbe i små grupper først, og deretter bidra med sine innspill til klassens assosiasjonskart. Understrek gjerne at ingen assosiasjoner er feil. Assosiasjoner er det hver enkelt av oss forbinder med noe, her med ordet «BØNN».

Tips: Bruk gjerne digitale mindmapping-verktøy om dere har det.

Samtal om resultatet ved hjelp av åpne spørsmål:

Kan noen assosiasjoner kalles negative? Positive?

Er assosiasjonene veldig forskjellige/er elevene samstemte eller assosierer de ulikt?

Hva kan være årsaken til at vi har de assosiasjonene vi har?

Presentasjon av film

Presenter filmen. Bruk gjerne denne teksten:

Filmen dere skal se er filmet ved Håpets Katedral i Fredrikstad. Katedralen er en stor treflåte som ligger på vannet, med tak som er laget av plast fra havet. Den er åpen for alle religioner. I filmen forteller ulike mennesker om sin tro, og om hva bønn eller meditasjon betyr for dem. De forteller ut fra sin egen erfaring, både om det de mener er typisk for sin tro, og om hvordan de personlig forstår og praktiserer dette.

Filmvisning og refleksjonsoppgaver

Alt 1: Se første halvdel av filmen: Kristendom, jødedom og hinduisme. La elevene dele umiddelbare inntrykk. Jobb med refleksjonsoppgavene i grupper eller som en felles klassesamtale (30 min). Se siste halvdel av filmen: Sikhisme, islam, buddhisme og sjamanisme. La elevene dele umiddelbare inntrykk. Jobb med refleksjonsoppgavene i grupper eller som en felles klassesamtale.

Alt 2: Del elevene i grupper som tar for seg minst to livssyn/religioner hver. Dette krever at alle har tilgang til å se filmene samtidig, f.eks. ved hjelp av chromebooks og headset. Be elevene se de aktuelle filmklippene og snakke sammen i gruppene om umiddelbare inntrykk (30 min). Presenter refleksjonsoppgavene og la elevene jobbe med disse i gruppene.

REFLEKSJONSOPPGAVER:

1. Ulike former for bønn

- ▶ Hvilke ulike former for bønn og meditasjon forteller personene i filmen om?
- ▶ Er det noen av formene som er mer ukjente for dere enn andre?
- ▶ Hvorfor tror dere bønn er viktig for mange mennesker?

Nyttige stikkord for samtalen: Bønnetider, fri bønn, kontemplativ bønn, bønn som gode gjerninger, meditasjon/søken innover, personlig bønn, bønn som fellesskap, musikk som bønn

2. Ulike kilder til kunnskap om religion

- ▶ Hvordan stemmer det personene i filmen forteller med det dere selv tenkte/visste/trodde tidligere?
- ▶ Hvordan stemmer det personene i filmen forteller med det læreboka eller andre informasjonskilder formidler?
- ▶ Hvis dere opplever at det ikke stemmer overens, betyr det at noen tar feil?

Nyttige stikkord for samtalen: Levd religion, utenfraperspektiv og innenfraperspektiv, religionenes indre mangfold, kildekritikk, normer og definisjonsmakt

Felles oppsummering og avslutning

Refleksjon over egen læring: Ta fram assosiasjonskartet dere lagde i starten av undervisningstimen(e) og se på det i relasjon til filmene dere har sett. Har elevene nå noe mer å tilføye? Har de lært noe nytt? Har de fått nye assosiasjoner? Er det noen som har endret oppfatning om noe?

Forslag til 2 timers opplegg til filmen «Ulike religioner om natur»

Tidsbruk: 2 skoletimer.

Film: Ulike religioner om natur

Aktivitet: Filmvisning og samtale

Gjennomføring:

Assosiasjonsøvelse

Skriv «NATUR» i sentrum av tavla/whiteboard, og be elevene dele sine assosiasjoner til ordet slik at dere kan lage et assosiasjonskart. Elevene kan eventuelt jobbe i små grupper først, og deretter bidra med sine innspill til klassens assosiasjonskart. Understrek gjerne at ingen assosiasjoner er feil. Assosiasjoner er det hver enkelt av oss forbinder med noe, her med ordet «NATUR».

Tips: Bruk gjerne digitale mindmapping-verktøy om dere har det.

Samtal om resultatet ved hjelp av åpne spørsmål:

Kan noen assosiasjoner kalles negative? Positive?

Er assosiasjonene veldig forskjellige/er elevene samstemte eller assosierer de ulikt?

Hva kan være årsaken til at vi har de assosiasjonene vi har?

Presentasjon av film

Presenter filmen. Bruk gjerne denne teksten:

Filmen dere skal se er filmet ved Håpets Katedral i Fredrikstad. Katedralen er en stor treflåte som ligger på vannet, med tak som er laget av plast fra havet. Den er åpen for alle religioner. I filmen forteller ulike mennesker om sin tro, og om hva natur betyr for dem. De forteller ut fra sin egen erfaring om det de mener er typisk for sin tro.

Filmvisning og refleksjonsoppgaver

Alt 1: Se første halvdel av filmen: kristendom, jødedom og hinduisme. La elevene dele umiddelbare inntrykk. Jobb med refleksjonsoppgavene i grupper eller som en felles klassesamtale. Se siste halvdel av filmen: Islam og buddhisme. La elevene dele umiddelbare inntrykk. Jobb med refleksjonsoppgavene i grupper eller som en felles klassesamtale.

Alt 2: Del elevene i grupper som tar for seg minst to livssyn/religioner hver. Dette krever at alle har tilgang til å se filmene samtidig, f.eks. ved hjelp av chromebooks og headset. Be elevene se de aktuelle filmklippene og snakke sammen i gruppene om umiddelbare inntrykk. Presenter refleksjonsoppgavene og la elevene jobbe med disse i gruppene.

REFLEKSJONSOPPGAVER:

1. Ulike tanker om natur

- ▶ Hvilke forskjeller og likheter kommer fram i det personene i filmen sier om natur?

Stikkord: Naturen som skapt av Gud, Naturen er Gud, menneskets forhold til og ansvar for naturen

- ▶ **Reflektér:** Yuhashinee sier: «Uten naturen så kan ikke vi leve, men naturen kan leve uten oss. Den trives kanskje bedre uten oss.» Hva tror dere hun mener? Kobal sier: «Det er menneskene som ødelegger treet, ingen dyr, ingen andre gjør det.» Hva tenker dere om det han sier?
- ▶ Hvilke motivasjoner for å ta vare på naturen finner dere hos de ulike deltakerne?

2. Ulike kilder til kunnskap om religion

- ▶ Hvordan stemmer det personene i filmen forteller med det dere selv tenkte/visste/trodde tidligere?
- ▶ Hvordan stemmer det personene i filmen forteller med det læreboka eller andre informasjonskilder formidler?
- ▶ Hvis dere opplever at det ikke stemmer overens, betyr det at noen tar feil?

Snakk sammen om ulike kilder til og former for informasjon. *Nyttige stikkord for samtalen:* Levd religion, utenfraperspektiv og innenfraperspektiv, religionenes indre mangfold, sannhet, fakta, nyansering, kildekritikk, normer og definisjonsmakt

Felles oppsummering og avslutning, 10 min

Refleksjon over egen læring: Ta fram assosiasjonskartet dere lagde i starten av undervisningstimen(e) og se på det i relasjon til filmene dere har sett. Har elevene nå noe mer å tilføye? Har de lært noe nytt? Har de fått nye assosiasjoner? Er det noen som har endret oppfatning om noe?

GRUPPEOPPGAVE: PODCAST

Elevene går sammen i små grupper og lager podcast. La elevene velge en av oppgavene under, og sett en tidsramme for podcasten, for eksempel 10-15 minutter. Be elevene bruke faguttrykk i presentasjonen.

- ▶ Diskuter hvorfor bønn er viktig i de ulike religionene og hvordan det blir praktisert. Hva finner dere er fellestrekk for bønn?
- ▶ Ta utgangspunkt i filmene om sjamanisme og kristendom. Bruk fagbegreper og drøft hvordan de åndelige tradisjonene kommer til uttrykk.
- ▶ Ta utgangspunkt i jødedommen, kristendommen og islam. De tre religionene har mange likheter. Hvilke likheter finner dere innenfor temaene bønn og bærekraft? Bruk filmene til å forklare hva dere finner.
- ▶ Lag en podcast om natur og bærekraft i et religiøst perspektiv: Ta utgangspunkt i filmene om bærekraft, og sammenlign hvordan representanter for de ulike religionene forstår naturen.
- ▶ Lag en podcast som presenterer Håpets katedral og hvordan interreligiøsitet kommer til uttrykk i arbeidet med katedralen.

GRUPPEOPPGAVE: ROLLESPILL

Rollespill kan være en fin metode for å jobbe seg inn i temaet, men krever at elevene er trygge på hverandre og at eventuell vurdering av innsats er tydelig avklart.

- ▶ En av elevene har muntlig eksamen og skal presentere religiøse ritualer med utgangspunkt i bønn. To andre har rollene som eksaminator og sensor.
- ▶ Lag et rollespill der gruppa fremfører en dialog om bønn og bærekraft for de andre i klassen, basert på filmene. Husk faguttrykk.

INDIVIDUELLE OPPGAVER:

Oppgavene kan jobbes med i skoletiden og som hjemmeoppgaver. Oppgavene kan presenteres ved hjelp av digitale verktøy som PowerPoint, Sway el.l. og inkludere bilder, eller som en drøftende artikkel.

- ▶ Velg tre eller fire av religionene som presenteres i filmene. Gjør rede for hvordan bønn kommer til uttrykk i disse. Avslutt med å gi din egen vurdering av hvorfor bønn er viktig for troende.
- ▶ Ta utgangspunkt i filmene og presenter de ulike religionenes forhold til bønn, eller til natur. Bruk faguttrykk og beskriv likheter og forskjeller.
- ▶ Buddhisme og katolisisme: hvilke fellestrekk finner du, og hvor finner du klare ulikheter mellom disse religionene? Bruk gjerne bilder i presentasjonen din. Husk faguttrykk.

-
- ▶ Kunnskap fra ulike kilder: Velg én av religionene som presenteres i filmene. Presenter og sammenlign det du ser og hører i filmene med hvordan læreboka eller annet undervisningsmateriell presenterer den samme religionen.
  - ▶ I filmen om natur får vi høre om tradisjoner og oppfordringer knyttet til trær/planter fra både jødedom, islam og hinduisme. Lag en presentasjon (eller lag en podcast) hvor disse perspektivene blir presentert og sammenlignet. Forsøk gjerne å finne støtte fra andre kilder som kan utdype det personene i filmen forteller.

ANDRE TIPS TIL OPPGAVER:

Fordypning i enkelte livssyn/religioner: La elevene jobbe med temaene bønn og natur samtidig, ved å se klipp fra begge filmene knyttet til religionen/livssynet de fordyper seg i.